

Wspomnienia

PAMIĘCI PROFESORA WAŁAWA WILCZYŃSKIEGO (1923-2008)

Dnia 23 grudnia Anno Domini 2008 zmarł Waław Wilczyński, profesor zwyczajny i doktor habilitowany nauk ekonomicznych, wybitny i uznany uczonec oraz publicysta, szanowany i lubiany nauczyciel akademicki, doświadczony i zasłużony wychowawca wielu pokoleń młodzieży, niestrudzony społecznik i działacz gospodarczy. W dniu 6 stycznia 2009 r. spoczął zaś na zawsze na Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan w Poznaniu.

***

Waław Wilczyński urodził się 31 lipca 1923 r. w Warszawie, a swoje dzieciństwo i lata młodzieńcze spędził w Poznaniu, Gdańsku, Gnieźnie i Częstochowie. W tym ostatnim mieście przebywał przez cały niemal okres okupacji hitlerowskiej i tu również – w 1943 r. – uzyskał maturę w tajnym Liceum Ziem Zachodnich. Tu także jako członek konspiracyjnego harcerstwa stał się najpierw żołnierzem Szarych Szeregów, a następnie także Armii Krajowej, organizując opór i biorąc udział w walce zbrojnej z niemieckim okupantem. Jego działalność konspiracyjno-wojskową uhonorowało mianowanie na stopień oficerski (podporucznika) AK w 1945 r. Jeszcze jednak przed końcem 1944 r. rozpoczął studia w tajnej Szkole Głównej Handlowej (przeniesionej z Warszawy do Częstochowy), a kierowanej przez profesora Edwarda Lipińskiego, które kontynuował w Akademii Handlowej w Poznaniu. Studia te kończył w 1948 r. uzyskując magisterium na podstawie pracy przygotowanej pod kierunkiem profesora Jana Zdzitowieckiego. Podjął również pracę w tej uczelni najpierw jako asystent – wolontariusz, a następnie – po 1949 r. – jako adiunkt oraz zastępca profesora w nowo powstałej już – w roku 1950 – Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu.

Dysertacja doktorska W. Wilczyńskiego przygotowana pod naukowym kierunkiem profesora Edwarda Taylora została obroniona w dniu 30 czerwca 1959 r. i zarazem odnotowana – w anałach tej uczelni – jako w ogóle pierwsza zwieńczona stopniem doktora nauk ekonomicznych. Dodajmy, że w rok później – pod tytułem *Podstawowe kierunki współczesnej teorii konkurencji* – została wydana drukiem przez PWN. Kolejny natomiast swój stopień naukowy zdobył W. Wilczyński w 1963 r. habilitując się w Szkole Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie. Jego rozprawa habilitacyjna stała się przy tym punktem wyjścia jednej z ważniejszych w twórczości Profesora i absolutnie nowatorskiej – na owe czasy – publikacji książkowej pt. *Rachunek ekonomiczny a mechanizm rynkowy* (PWE, Warszawa 1965 r.). Ten swoisty „manifest rynkowy” autora w dobie „rozkwit” gospodarki centralnie zarządzanej stał się też wówczas niezwykle doniosłym głosem i wkładem W. Wilczyńskiego do rozwoju polskiej (choć nie tylko) myśli ekonomicznej,

a torującym zarazem – i już w praktyce gospodarczej – drogę także obecnemu rozwojowi stosunków rynkowych w Polsce oraz w innych byłych krajach „realnego” socjalizmu.

Dalsza – ustawiczna, ambitna, na wskroś oryginalna i owocna – twórczość naukowa i działalność społeczno-zawodowa Profesora W. Wilczyńskiego, przynosząc liczne i kolejne publikacje (tak o charakterze zwartym, jak i artykułowym, badawczym i dydaktycznym, autorskim i redaktorskim), pozwoliła Mu z kolei – po okresie pracy na stanowisku docenta (w latach 1964-1970) – uzyskać w 1970 r. tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1976 r. – zwyczajnego nauk ekonomicznych.

Łączny przy tym dorobek naukowy i publicystyczny Profesora obejmuje ponad 1100 pozycji zamieszczanych w liczących się i prestiżowych wydawnictwach, czasopismach i ośrodkach naukowo-badawczych. W dorobku tym mieści się również blisko 50 publikacji wydanych za granicą (zwłaszcza w języku angielskim i niemieckim), jak również ponad 400 pozycji publicystycznych (felietonów, wywiadów, wypowiedzi *etc.*).

Twórczość naukowa Profesora rozległa i związana z Jego różnorodnymi zainteresowaniami, wpisuje się – najogólniej rzecz biorąc – zwłaszcza w problematykę przynależną teorii ekonomii i polityce gospodarczej. W szczególności zaś koncentrowała się ona na problemach funkcjonowania szeroko pojętej gospodarki narodowej i światowej, z uwzględnieniem zwłaszcza zaś kwestii ustrojowych, dotyczących warunków gospodarowania w krajach centralizmu gospodarczego oraz w transformujących się, jak też i w rozwijających się gospodarkach rynkowych. Ważną płaszczyzną zainteresowań i dokonań naukowych Profesora były przy tym – i od „zawsze” – relacje między rolą państwa i rynku w gospodarce; miejsce i funkcje mechanizmu rynkowego i związanych z nim kategorii towarowo-pięniężnych (a zwłaszcza „prawdziwych cen” i „dobrego pieniądza”), jak również instytucji oraz podmiotów ekonomicznych (a w tym przede wszystkim przedsiębiorstw i gospodarstw domowych), występujących i działających w różnych warunkach własnościowych, instytucjonalnych i funkcjonalnych, organizacyjnych i zarządczych.

Doceniając makroekonomiczny aspekt społecznego procesu gospodarowania, w tym także widziany poprzez pryzmat i analizę własności państwowej i prywatnej oraz celów, środków i skutków polityki gospodarczej i to pojętej nie tylko instrumentalnie (a służącej bieżącym potrzebom równoważenia gospodarki), ale także jako ustrojowej (i mającej wpływ na równowagę systemową w warunkach dynamicznego wzrostu gospodarczego), Profesor W. Wilczyński „nigdy” zarazem nie lekcewał „mikroekonomicznego” wymiaru teorii i praktyki gospodarowania. Wręcz przeciwnie – w swoich licznych i różnorodnych opracowaniach naukowych, nieustannie i uporczywie podnosił znaczenie racjonalnej działalności mikropodmiotów oraz roli wyboru i rachunku ekonomicznego w tej działalności, jak również wynikających stąd następstw dla efektywności mikro- i makroekonomicznej w gospodarowaniu zasobami i w zaspokajaniu potrzeb konsumenta.

Ponadto charakterystyczną cechą naukowej pracy Profesora było odwoływanie się do osiągnięć i rezultatów rozwoju myśli ekonomicznej, a zwłaszcza współczesnej, co oznaczało m.in. utrzymywanie właściwego „dystansu” do objaśnień wysuwanych wobec zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej, jak również „nasycanie” rozwijanych teorii i formułowanych twierdzeń w wartości *stricte* naukowe i nieprzemijające.

Jego twórczość naukową cechowała również niezwykła trafność sądu, odwaga intelektualna i obywatelska troska oraz wybiegające w przyszłość spojrzenie o potrzebach, racjach i rozwiązaniach systemowych odpowiadających nie tylko bieżącym, ale i długookresowym interesom polskiej gospodarki i polskiego społeczeństwa.

Będąc jednym z najważniejszych – w czasach, w których żyjemy – prekursorów radykalnych przemian społeczno-ustrojowych opartych na wolności gospodarczej, prywatnej własności

ści oraz dominacji rynku, nieustannie też dawał temu wyraz jako ich – z „gorącym” sercem, ale także i „chłodnym” umysłem – zwolennik. Dobitym tego przykładem (w ostatnim już tylko czasie) może być choćby fundamentalna – i jedna z najlepszych w kraju, gdy chodzi o naukową analizę, ocenę i postulaty – książka pt. *Polski przełom ustrojowy 1989-2005. Ekonomia epoki transformacji* (WSB, Poznań 2006).

W swojej z kolei różnorodnej i bogatej publicystyce ekonomicznej, od której zresztą nigdy W. Wilczyński nie stronił (i w której dawał też wyraz własnym emocjom), Profesor barwnym i dosadnym językiem, żywą narracją i celną puentą odsłaniał i oceniał różne aspekty sytuacji w gospodarce, nauce, kulturze i polityce. W publicystyce „pisanej”, a także w licznych wystąpieniach telewizyjnych i radiowych (w programach krajowych i regionalnych), zajmował się także „edukowaniem” (choć nie „puczaniem”) społeczeństwa i upowszechnianiem wiedzy ekonomicznej, jak również zachęcaniem do twórczego myślenia i obywatelskiej (w tym i w odniesieniu nie tylko do kraju, ale również Poznania i Wielkopolski) odpowiedzialności.

Będąc zaś nadzwyczaj zasłużonym nauczycielem akademickim, w pamięci wielu pokoleń swoich studentów, magistrantów i doktorantów, zapisał się jako niezwykle utalentowany wykładowca i wymagający egzaminator, jak również mądry i życzliwy inspirator oraz promotor prac dyplomowych, awansowych i naukowych. Jego prowadzone ze swobodą, okraszone humorem oraz odwołujące się do bogatej literatury i oglądu rzeczywistości wykłady, od zawsze cieszyły się zainteresowaniem i uznaniem słuchaczy.

Uczestnicząc też czynnie i efektywnie w procesie dydaktycznym oraz w organizacji życia naukowego, Profesor W. Wilczyński „dochował” się m.in. ponad 120 magistrantów i 21 doktorantów. Był On również autorem ponad 100 recenzji prac doktorskich i habilitacyjnych, a także kilkunastu wniosków o nadanie tytułu naukowego profesora. Spośród zaś Jego doktorantów, dziewięciu uzyskało stopień doktora habilitowanego nauk ekonomicznych, a sześciu – tytuł profesora tych nauk. Ponadto, o randze i poważaniu Profesora w środowisku ekonomistów polskich, świadczyć może i to, że był on promotorem doktoratów *honoris causa* tak wybitnych postaci jak: Margaret Thatcher (AE, Poznań 1996) i Leszek Balcerowicz (AE, Poznań 2006). Sam też, w uznaniu swych zasług i osiągnięć, uhonorowany został przez swoją *Alma Mater* uroczystym odnowieniem dyplomu Doktora nauk ekonomicznych.

W całym swym długim i pracowitym życiu (które nie ograniczało się bynajmniej do nauki i dydaktyki) pełnił też Profesor Wacław Wilczyński rozliczne i ważne funkcje społeczno-zawodowe, i to zarówno w swej macierzystej uczelni (a obecnie już Uniwersytecie Ekonomicznym), jak też poza nią, o wymiarze regionalnym i krajowym.

Przypomnijmy tu więc tylko, że był On m. in. Kierownikiem Katedry Ekonomii Politycznej (1967-1969), Dyrektorem Instytutu Ekonomii Politycznej i Instytutu Teorii Ekonomicznych (1969-1991) oraz Kierownikiem Katedry Historii Myśli Ekonomicznej (w latach 90.). Ponadto, był również członkiem Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN oraz Sekcji Nauk Ekonomicznych KBN (w latach 70. i 80.), jak również Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych (1973-1984) i radnym miasta Poznania (1969-1973). W PTPN natomiast przewodniczył m.in. (w latach 70. i 80.) pracom Komisji Nauk Ekonomicznych.

W ostatnich kilkunastu latach był również aktywnym członkiem Rady Ekonomicznej (1989-1991), doradzącej premierowi Tadeuszowi Mazowieckiemu, Rady Ekonomicznej przy Centralnym Urzędzie Planowania (1992-1993), Przewodniczącym Rady Ekonomicznej przy Prezesie NBP (1993-1997), Rady Strategii Społeczno-Gospodarczej (1998-2006) i innych gremiów doradczych. Był też (1980-1981) konsultantem grupy roboczej Leszka Balcerowicza, przygotowującej reformę gospodarczą. Będąc zaś członkiem PTE (od roku 1948) pełnił liczne

funkcje na szczeblu regionalnym i krajowym, w tym jako Prezes Zarządu Oddziału w Poznaniu (1967-1980) oraz członek Prezydium i Zarządu Głównego (1980-1990).

Ponadto, był także – i przez wiele lat – związany z działalnością Instytutu Zachodniego w Poznaniu, gdzie pełnił m.in. funkcje członka Rady Naukowej, a na przełomie lat 80 i 90. XX w. – także Kuratorium. Do końca pozostawał aktywnym i niezwykle życzliwym członkiem Rady Redakcyjnej „Przeglądu Zachodniego”.

Jako uznany naukowiec i dydaktyk był też Profesor zapraszany z wykładami i do współpracy naukowo-badawczej przez liczne i różnorodne ośrodki uczelniane oraz naukowe, w tym europejskie i amerykańskie. I tak, już w latach 1968-1970 jako *professeur invité* wykładał „Analizę ekonomiczną krajów socjalistycznych” na Uniwersytecie w Louvain, w latach 1974-1975 oraz w roku 1988 w tym samym charakterze pracował na Uniwersytecie w Berlinie Zachodnim, a w 1982 r. – w Wuppertalu i w 1985 r. – w Paderborn. W 1982 r. w czasie pobytu w *George Washington University* miał też okazję zapoznać się bliżej z osiągnięciami amerykańskiej ekonomii i polityki gospodarczej oraz jej wybitnymi twórcami. Ponadto, Profesor wygłosił także wiele wykładów i odczytów w różnych ośrodkach akademickich Francji, Holandii i Austrii, publikując tam również liczne opracowania i referaty, dotyczące zwłaszcza problematyki przechodzenia gospodarek centralnie zarządzanych do rynkowych.

Z racji swoich osiągnięć naukowych – i to zarówno indywidualnych, jak też zespołowych – był Profesor W. Wilczyński wielokrotnie wyróżniany nagrodami resortowymi, krajowymi i uczelnianymi, jak również międzynarodowymi, a w tym i wysoce prestiżowymi. Obok nagrody im. Oskara Langego (1967), otrzymał także nagrody miasta Poznania i województwa poznańskiego (1969), nagrodę „Kisiela” (1990), nagrodę Fundacji Krzyżanowskiego (USA, 1992), nagrodę „Pryzmat” (1996) i inne.

W uznaniu natomiast całokształtu swojej działalności społeczno-zawodowej, Profesor Waclaw Wilczyński został uhonorowany m.in. tak znaczącymi odznaczeniami państwowymi jak: Krzyżem Kawalerskim (1966) i Komandorskim (1972) – Orderu Odrodzenia Polski oraz Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski (1998). Ponadto otrzymał – Medal Jubileuszowy „Za zasługi dla Akademii Ekonomicznej w Poznaniu” i Medal Edukacji Narodowej. Jest także posiadaczem Krzyża Armii Krajowej, Medalu „Za zasługi dla ZHP”, Złotej Odznaki PTE oraz wielu innych znaczących odznaczeń i odznak państwowych, samorządowych oraz organizacyjnych, a w tym i kombatanckich.

W swoim życiu rodzinnym Waclaw Wilczyński był osobą spełnioną, pozostając – od 1948 r. – w szczęśliwym związku małżeńskim z Kamilą Wilczyńską, również profesorem i doktorem habilitowanym nauk ekonomicznych. Był również dobrym i troskliwym ojcem Ich córek (Małgorzaty i Ewy) oraz kochającym i kochanym dziadkiem i pradziadkiem (trojga wnucząt i dwojga prawnuczęt). Wśród Jego osobistych zamiłowań szczególne miejsce zajmowała geografia i kartografia, zaś do ulubionych sposobów spędzania wolnego czasu należała turystyka, w tym i zagraniczna.

***

W pamięci tych, którzy Go znali pozostanie na zawsze człowiekiem niezwyklej prawości i życzliwości, pełnym taktu i osobistej kultury, szanującym godność cudzą i własną, otwartym i tolerancyjnym, wrażliwym i wyrozumiałym, kreatywnym i inspirującym. A nadto, dla nas – Jego uczniów – niedościgłym wzorem i Mistrzem!

Waclaw Jarmolowicz

